08/06/2019

Οι Έλληνες της Τανζανίας

/ Ομογένεια

Οι Έλληνες της Τανζανίας ήταν λίγοι σε αριθμό, αλλά κατάφεραν να αποκτήσουν τεράστια δύναμη. Ξεκίνησαν ως έμποροι, έγιναν εργολάβοι και κατασκευαστές στον σιδηρόδρομο και μετέπειτα κύριοι στυλοβάτες της αγροτικής παραγωγής, μια μετεξέλιξη που αναδεικνύει την προσαρμοστικότητά τους, ανάλογα με τις γεωπολιτικές αλλαγές που συνέβησαν στην ανατολική Αφρική, από το 1890 μέχρι το 1960.

Ασχολήθηκαν με την αγροτική παραγωγή σε έναν τομέα ο οποίος ήταν κρίσιμος τότε για την παγκόσμια οικονομία, όπως ήταν το σκοινί, και ουσιαστικά ήταν αυτοί που έλεγχαν την Τανζανία για περίπου πέντε δεκαετίες, από το 1900 μέχρι το 1950, επί γερμανικής και βρετανικής διοίκησης, δήλωσε ο ιστορικός ερευνητής Αντώνης Χαλδαίος, με αφορμή την έκδοση του βιβλίου του για τους Έλληνες της Τανζανίας.

Η ελληνική παρουσία στην Τανζανία ξεκίνησε στα τέλη του 19ου αιώνα, εποχή κατά την οποία έφτασαν οι Γερμανοί στην περιοχή και την ονόμασαν Γερμανική Ανατολική Αφρική. Μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα ασχολήθηκαν κυρίως με το εμπόριο, πουλώντας βοοειδή τα οποία έφερναν σε μια τεράστια απόσταση από την

Αιθιοπία και την Κένυα, είτε με καραβάνια μέσω της χερσαίας οδού είτε μέσω της θάλασσας.

Οι Έλληνες έσωσαν τα έργα του σιδηρόδρομου

Σε μια προσπάθεια να εδραιώσουν την κυριαρχία τους, οι Γερμανοί αποφάσισαν να δημιουργήσουν σιδηροδρομικό δίκτυο και η κατασκευή του έργου ήταν ακριβώς η αφετηρία της μεγαλύτερης παρουσίας των Ελλήνων στην περιοχή. Τα έργα της κατασκευής των δύο σιδηροδρομικών γραμμών (στα βόρεια και στα κεντρικά της χώρας), είχαν πάρα πολλές δυσκολίες λόγω της ιδιομορφίας του εδάφους, των πλημμυρών και της έλλειψης τεχνογνωσίας. Καθώς και τα δύο έργα βάδιζαν προς αποτυχία, τα ανέλαβαν οι Έλληνες κατασκευαστές και εργολάβοι, οι οποίοι είχαν προϋπηρεσία είτε σε έργα στη Μικρά Ασία, είτε στο Κέρας της Αφρικής (Τζιμπουτί, Ερυθραία, Αιθιοπία, Σομαλία).

Οι πρωτοπόροι Έλληνες κατασκευαστές (μερικοί από αυτούς ήταν ο Αλέξανδρος Σκούταρης, ο Σταμάτης Εμμανουήλ, ο Δημήτρης Καπετσάκος και ο Δημήτρης Γιαννίκος) υλοποίησαν τις δύο σιδηροδρομικές γραμμές, από τα μεγαλύτερα και δυσκολότερα έργα της εποχής, χρησιμοποιώντας μικρότερους εργολάβους, κυρίως Έλληνες, και πλήθος ντόπιων εργατών. Μετά την ολοκλήρωσή τους, την πρώτη δεκαετία του 20ου αιώνα, ήταν πιο εύκολη η μετακίνηση των Ελλήνων εμπόρων οι οποίοι άρχισαν και δραστηριοποιούνταν σε όλο το έδαφος της Τανζανίας -μία τεράστια χώρα- χτίζοντας ξενοδοχεία και κυρίως πουλώντας τα εμπορεύματά τους.

Καλλιεργώντας τα σχοινοκτήματα

Μόλις υλοποιήθηκε ο σιδηρόδρομος, οι Έλληνες έστρεψαν το ενδιαφέρον τους σε έναν άλλο τομέα της οικονομίας, αυτόν της αγροτικής παραγωγής. Αντιπαρήλθαν τις δυσκολίες της περιοχής, όπως οι πλημμύρες και η ασθένεια από τη μύγα τσε-τσε και ευνοήθηκαν από την εξέγερση των Μάτζι Μάτζι, το 1905 η οποία δημιούργησε ένα κίνημα αντίδρασης στην αποικιοκρατία των Γερμανών.

«Οι Έλληνες εκμεταλλεύτηκαν αυτό το κομμάτι, την ανάγκη δηλαδή για την αγροτική παραγωγή από τη στιγμή που οι υπόλοιποι Ευρωπαίοι έβρισκαν μεγάλες δυσκολίες να εγκατασταθούν στην τότε γερμανική Ανατολική Αφρική. Οι Γερμανοί έκαναν μεγάλες προσπάθειες να φέρουν Ευρωπαίους από τη Γερμανία και από άλλες γερμανόφωνες χώρες, αλλά λόγω των δυσκολιών εκείνοι κάθονταν για πολύ μικρό χρονικό διάστημα και έφευγαν» εξήγησε μιλώντας στο Αθηναϊκό/ Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων ο κ. Χαλδαίος.

Οι Έλληνες πήραν κτήματα και καλλιεργούσαν την αγαύη, από την οποία

παράγεται το σχοινί και κάποιοι απέκτησαν τεράστιες περιουσίες. Όλα τα καράβια χρησιμοποιούσαν εκείνη την εποχή φυτικό σχοινί, οπότε ήταν από τα πλέον απαραίτητα προϊόντα στην παγκόσμια οικονομία.

Τα μεγάλα σχοινοκτήματα εκτείνονταν σε χιλιάδες στρέμματα και ήταν στην ουσία μικρά χωριά, με σπίτια για τους ντόπιους σχολεία, νοσοκομεία. Πολλές φορές κατασκευάζονταν δρόμοι και γέφυρες, που κάλυπταν απόσταση αρκετών χιλιομέτρων.

Διάφορες πολιτικές και οικονομικές αλλαγές ανά τον κόσμο έκαναν μεγαλύτερη τη ζήτηση για σχοινί και την ανάμειξη των Ελλήνων στην τροφοδοσία της παγκόσμιας αγοράς. Για παράδειγμα, στη διάρκεια του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου και του πολέμου της Κορέας, υπήρξε αποκλεισμός περιοχών της Ασίας που παρήγαγαν σχοινί, με αποτέλεσμα να πέσει το βάρος στην Ανατολική Αφρική και κυρίως στην Τανζανία.

Εκτός από την αγαύη, οι Έλληνες ασχολήθηκαν με την καλλιέργεια του καφέ, στα βόρεια στην περιοχή του Κιλιμάντζαρο και του καπνού, στα νότια της χώρας.

Οι κοινότητες και τα σχολεία

Οι πρώτες κοινότητες που δημιουργήθηκαν στην Τανζανία ήταν στο Μόσι το 1909 και στην Αρούσα, το 1929, ενώ ακολούθησαν η Ιρίνγκα, η Τάνκα, το Νταρ ες Σαλάμ, η Κιμάμπα.

Οι Έλληνες σταδιακά έφτιαξαν σχολεία, αρχικά στην περιοχή του Κιλιμάντζαρο, στο Μόσι και στην Αρούσα.

Πολλοί Έλληνες ζούσαν πλέον σε όλη την Τανζανία και ήταν δύσκολο να μετακινούνται, οπότε το 1949, με τη δωρεά του Χριστόδουλου Γαλανού, ενός Έλληνα από τη Μακεδονία, ο οποίος βρέθηκε στην Τανζανία για να δουλέψει στα έργα του σιδηροδρόμου, δημιουργήθηκε στην Αρούσα σχολείο που είχε και οικοτροφείο. Πρόκειται για το σχολείο Saint Constantine, το οποίο λειτουργεί μέχρι σήμερα, αλλά αποκλειστικά για την εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας.

Οι εθνικοποιήσεις και ο Έλληνας πατέρας της αεροπλοΐας στην Τανζανία

Οι Έλληνες, καθώς ασχολούνταν με την αγροτική παραγωγή, μετά το 1961 που ανεξαρτητοποιήθηκε η Τανζανία, βίωσαν τις συνέπειες της οικονομικής πολιτικής που υιοθετήθηκε από το ανεξάρτητο πλέον κράτος. Στα κύματα εθνικοποιήσεων, από το 1967 έως το 1973, έχασαν την περιουσία τους όσοι καλλιεργούσαν αγαύη και καφέ, αλλά και οι ιδιοκτήτες βιομηχανιών. Οι μόνοι που εξαιρέθηκαν ήταν όσοι

καλλιεργούσαν καπνά στην Ιρίνκα.

Η πλειονότητα αναζήτησε καλύτερη τύχη στην Αυστραλία, τη Μεγάλη Βρετανία και τις Ηνωμένες Πολιτείες, ενώ κάποιοι επαναπατρίστηκαν στην Ελλάδα. Όσοι παρέμειναν προσπάθησαν να ασχοληθούν με άλλους τομείς της οικονομίας.

Μετά το ’80 και το ’90 κάποιοι πήραν πίσω τα κτήματά τους, αλλά με κάποια μορφή μίσθωσης, δηλαδή δεν έγιναν ιδιοκτήτες, απλώς νοίκιασαν τα κτήματα από το κράτος.

Αρκετοί Έλληνες διακρίθηκαν στην Τανζανία, παίρνοντας παράτολμα ρίσκα για τα δεδομένα της εποχής. Το 1969 ο Ντίνος Σαμαράς, ο οποίος είχε χάσει στις εθνικοποιήσεις τα κτήματά του, ίδρυσε μια αεροπορική εταιρεία, την πρώτη στην Τανζανία και γι’ αυτό θεωρείται ως ο πατέρας της αεροπλοΐας στη χώρα. Η εταιρεία λειτουργεί μέχρι σήμερα.

Οι Έλληνες στην πολιτική

Ο Ντίνος Σαμαράς και ο Στέφανος Εμμανουήλ ασχολήθηκαν με την πολιτική και ήταν μέλη του τοπικού συμβουλίου στις περιοχές όπου δραστηριοποιούνταν. Και στους δύο προτάθηκε θέση υπουργού, στον Ντίνο Σαμαρά τη δεκαετία του ’60, τότε που ήταν μεταβατικό το καθεστώς από τη βρετανική διοίκηση στην ανεξαρτησία και στον Στέφανο Εμμανουήλ, όταν πλέον η Τανζανία ήταν ανεξάρτητη, από τον τότε Πρόεδρο Τζούλιους Νιερέρε.

Εξάλλου, ο Γιώργος Αρναούτογλου ήταν από τους πιο επιφανείς Έλληνες στην Τανζανία, με μεγάλη προσφορά και στην ελληνική κοινότητα και πλήθος δωρεών. Ο Χριστόδουλος Γαλανός, ο οποίος πέρα από την προσφορά του στην ελληνική κοινότητα με τη δημιουργία του σχολείου, δημιούργησε μια αγροτική σχολή στα βόρεια της Τανζανίας, που υπάρχει μέχρι σήμερα, για την εκμάθηση των τεχνικών της αγροτικής παραγωγής από τους Αφρικανούς.

Άλλος Έλληνας με σημαντική παρουσία ήταν ο Μανώλης Μανθεάκης, ο οποίος στις δεκαετίες του ’50 και του ’60 ήταν ο πιο πλούσιος άνθρωπος της Τανζανίας, βασιζόμενος κυρίως στην αγροτική παραγωγή. Παρήγαγε τεράστιες ποσότητες σχοινιού και αργότερα επεκτάθηκε στον χώρο της εξόρυξης μετάλλων, δημιουργώντας επιχειρήσεις μέχρι την Κένυα.

Η ελληνική παροικία στο απόγειό της, τη δεκαετία του ’50, αριθμούσε 2.000 άτομα. Σήμερα, ζουν γύρω στους 200 Έλληνες στην Τανζανία, οι οποίοι κατοικούν κυρίως στο Νταρ ες Σαλάμ και την Ιρίνκα και λίγοι στο Μόσι, στην Αρούσα, στο Μορογκόρο και στην Τάνγκα, όπου συνεχίζουν τη δραστηριότητά τους, κυρίως

έχοντας κάποια ξενοδοχεία και ελάχιστοι στον χώρο της αγροτικής παραγωγής.

Οι Έλληνες, τόνισε ο κ. Χαλδαίος, είχαν καλές σχέσεις με τους Τανζανούς από τα χρόνια τα πρώτα, που τους χρησιμοποιούσαν ως εργάτες στον σιδηρόδρομο και μετέπειτα κατά τη διάρκεια της ανεξαρτησίας, ο Στέφανος Εμμανουήλ έφτιαξε ένα πολιτικό κόμμα το οποίο απαρτιζόταν κατά 60% από Τανζανούς, σε μια προσπάθεια να δείξει ότι η πολυσυλλεκτικότητα που υπήρχε στο κόμμα του αντανακλούσε τον τρόπο με τον οποίο έβλεπαν οι Έλληνες τους Τανζανούς.

«Οι Έλληνες, αν δεν υπήρχαν οι αλλαγές στην οικονομική πολιτική, θα παρέμεναν μέχρι σήμερα και θα είχαν την ίδια ενεργή συμμετοχή» εκτίμησε ο ίδιος.

Διάφοροι Έλληνες έκαναν δωρεές προς την Τανζανία, με τη μορφή κτιρίων ή υποτροφιών, όπως ο Ντίνος Σαμαράς, όταν ήταν πρόξενος τη δεκαετία του ’80, αλλά και ο Χριστόδουλος Γαλανός, ο οποίος έφτιαξε τη γεωργική σχολή.

Το βιβλίο του Αντώνη Χαλδαίου, με τίτλο «Η Ελληνική Κοινότητα της Τανζανίας», είναι αποτέλεσμα εκτεταμένης έρευνας σε ιδιωτικά και δημόσια αρχεία στην Τανζανία, την Ελλάδα, τη Μεγάλη Βρετανία και τη Γερμανία.

Πηγή: ΑΠΕ – ΜΠΕ/ Γ. Χατζηγεωργίου